

KAPITEL 3

Etnisk stigmatisering og outsider-identitet i Danmark

Af Simon Østergaard Møller

I forbindelse med en undersøgelse af indvandreres integration på arbejdsmarkedet blev jeg ringet op af en mand med etnisk minoritetsbaggrund, som ville fortælle mig, at han ikke ønskede at deltage. Hans begrundelse var, at han var dansk statsborger, og derfor ønskede han ikke at blive klassificeret som indvandrer – en betegnelse, som stod i det brev, som var blevet sendt til ham i forbindelse med undersøgelsen. »Hvornår bliver jeg dansker?« var hans spørgsmål. På trods af hans ønske om at blive betragtet som dansker var det bemærkelsesværdigt, at han gennem hele samtalen omtalte indvandrergruppen i »os«- og »vi«-termer. Tilsyneladende identificerede han sig (stadig) som indvandrer, selv om han ikke ønskede at blive beskrevet som en sådan. Tværtimod ønskede han at signalere til sine omgivelser, at han nu var dansker, og han ønskede, at hans børn skulle føle sig og blive behandlet som danskere.

Mandens krav om at blive betragtet som dansker, og ikke som indvandrer, udtrykker egentlig på meget rammende vis nogle grundlæggende problematikker i forbindelse med integration af etniske minoriteter i Danmark og i det danske fællesskab. Udsagnet er interessant, fordi man stiller sig selv spørgsmålet, hvorfor det er så vigtigt for ham at blive betragtet som dansker. Og når han vil identificeres som dansker, hvorfor fastholder han så igennem samtalen en identifikation med andre indvandrere?

Det er ikke enkle spørgsmål at besvare, og der kan identificeres flere problematikker i dem: For det første kan mandens paradoksale situation forstås som en social identitetsproble-

matik, hvor hans selvidentifikation er i konflikt med omverdens kategorisering af ham, der med sin vedblivende opfattelse af ham som indvandrer forhindrer ham i at 'realisere' sig som dansker.

For det andet gør der sig en integrationsproblematik gældende. Mandens spørgsmål om, hvornår han bliver dansker, kan ses som en frustration over, at det aldrig lykkes ham at blive 'integreret'. På trods af de gode intentioner adskiller det pågældende forskningsprojekt med sit fokus på integration indvandrere fra danskere og fastholder dermed denne sontring. Det massive fokus på integration af etniske minoriteter i det danske samfund indeholder i denne forstand det paradoks, at øgede krav om integration også skaber mere segregation, fordi optagelseskriterierne i det danske fællesskab nødvendigvis vil udelukke nogle, frivilligt eller ufrivilligt.¹

For det tredje er der i de ovennævnte spørgsmål indeholdt en stigmatiserings- og marginaliseringsproblematik. Mandens ønske om at blive betragtet som dansker kan i dette perspektiv også begrundes i, at det i det danske samfund generelt er en belastning at være indvandrer. Det skal forstås på den måde, at der i den danske majoritetsbefolkning er forbundet en række dårlige egenskaber ved det at være indvandrer, fx ringe sociale færdigheder, uddannelsesniveau, arbejdsmoral o.l., og livsbetingelserne for det individ, der stemples som indvandrer, forringes, fordi det bliver sværere for vedkommende at interagere med danskere som ligeværdig. Af denne grund forsøger manden at ryste indvandreridentiteten af sig.

Jeg vil i dette kapitel argumentere for, at de frustrationer, som nævnes her og som den omtalte mand giver udtryk for, også kan genfindes på gruppeniveau blandt de etniske minoriteter i det danske samfund. De tre nævnte problematikker er overlappende, men udtrykker tre perspektiver på relationen mellem etniske danskere og etniske minoriteter. Fokus i kapitlet vil ligge på, hvilken betydning disse problematikker har for relationen mellem danskere og minoriteter, og hvordan de

1. Dette paradoks påpeges i Mortensen (2004:127).

etniske minoriteters håndtering af disse forhold kan beskrives.

Belysningen af denne problemstilling vil støtte sig på flere teoretiske tilgange, men med hovedvægten lagt på en interaktionistisk vinkel, hvor Erving Goffmans overvejelser omkring stigmatisering og social identitet vil udgøre fundamentet. Da kapitlet beskriver elementer af en relation mellem etniske grupper, vil jeg indledningsvist redegøre for den forståelse af begreberne etnicitet og kultur, som analysen bygger på. Jeg vil i denne forbindelse indsætte etnicitet i en bredere forståelsesramme om social identitet, hvilket indebærer et øget fokus på eksterne kategoriseringer i den sociale identitetsdannelse. Gennem en diskussion af diskursive analyser af den danske integrationsdebat vil jeg pege på nogle af de dominerende kategoriseringer af etniske minoriteter i Danmark.

Det er på baggrund af identificeringen af disse kategoriseringer, at betydningen for etniske minoriteters sociale identitetsmuligheder i Danmark vil blive diskuteret. Dette sker gennem Norbert Elias' og John Scotsons begreber om etableret/outsider-relationer og Goffmans beskrivelser af strategier til at håndtere social stigmatisering.

På grundlag af disse håndteringsstrategier vil jeg præsentere tre idealtypiske reaktionsmønstre blandt de etniske minoriteter i Danmark – hvad jeg har valgt at kalde *subjektpositioner*. Disse positioner beskriver nogle mønstre i de grupperings- og identifikationsmæssige muligheder, de etniske minoriteter har til rådighed i det sociale rum, der skabes mellem danskere og minoriteter. Pointen er, at den danske majoritetsbefolknings kategoriseringer og stigmatisering af etniske minoriteter har stor indflydelse på, hvilke sociale identiteter de etniske minoriteter i Danmark har til rådighed.

Etnicitet og identitet

Etnicitet og kultur forstås her som produkter af social konstruktion. Denne forståelse er grundlæggende anti-essentialistisk. Det betyder, at etnicitet og kultur ikke anses for at have